

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/2010 vp

Hallituksen esitys lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sanotun yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä toukokuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sanotun yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 66/2010 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 29/2010 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Salla Lötjönen, oikeusministeriö
- oikeustieteen tohtori Sami Mahkonen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin hallinto-oikeus
- Helsingin kaupungin sosiaalivirasto
- Pelastakaa Lapset ry
- dosentti, oikeustieteen tohtori Kirsti Kurki-Suonio.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen.

Yleissopimus avattiin allekirjoitettavaksi Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996, jolloin sen allekirjoitti yhteensä seitsemän Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, muiden mukana Suomi, Ruotsi ja Islanti. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2000, kun kolme jäsenmaata oli ilmaissut suostumuksensa noudattaa yleissopimusta. Sopimuksen on

tällä hetkellä allekirjoittanut 26 jäsenvaltiota, joista 14 on sen hyväksynyt tai ratifioinut.

Yleissopimuksen tavoitteena on vahvistaa lasten oikeuksia siltä osin kuin ne mahdollistavat lapsen osallistumisen häntä itseään koskeviin oikeudellisiin menettelyihin tuomioistuimissa tai vastaavanlaista valtaa käyttävissä hallinnollisissa viranomaisissa. Menettelyllisillä oikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tiedonsaantioikeutta asiakirjoista, oikeutta ilmaista oma näkemyksensä oikeudenkäynnissä tai oikeutta saada edustaja oikeuskäsittelyä var-

ten. Sen lisäksi, että yleissopimus vahvistaa lasten oikeuksia, se asettaa myös velvollisuuksia oikeusviranomaisille ja lasten edustajille muokata päätöksentekomenettelyään siten, että lapset voivat paremmin toteuttaa oikeuksiaan.

Yleissopimus täydentää Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklaa, jonka mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa kunkin valtion tulee nimetä selityksessään vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perhe-

oikeudellisten asioiden ryhmää, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan. Esityksessä ehdotetaan, että Suomi nimeäisi mainituiksi ryhmiksi isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt.

Suomen voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen sisältöä. Yleissopimuksen hyväksyminen ei edellytä ehdotetun voimaansaattamislain ja -asetuksen lisäksi muita säädösmuutoksia.

Esitykseen sisältyvä laki esitetään tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakivaliokunta kannattaa, että Suomi sitoutuu hallituksen esityksessä tarkoitettuun yleissopimukseen, joka pyrkii kansainvälisellä tasolla edistämään lasten menettelyllisiä oikeuksia lasta koskevista oikeudenkäynneistä ja muissa vastaavissa oikeudellisissa menettelyissä.

Yleissopimukseen liittymisen yhteydessä tulee nimetä vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeuden ryhmää, joihin yleissopimusta sovelletaan. Esityksessä ehdotetaan, että Suomi nimeäisi kyseisiksi asiaryhmiksi isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt. Valiokunta puoltaa esitystä myös tältä osin. Nimettäviksi esitetyt asiaryhmät ovat keskeisiä lapsen oikeusasemaan liittyviä menettelyjä, vaikkakin isyyden vahvistamista ja lapseksiottamista koskevia asioita on määrällisesti vähän.

Valiokuntakäsittelyssä on tuotu esiin, että perheoikeudellisten asioiden ryhmänä tulisi nimetä myös lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat asiat ottaen huomioon, että valtaosa lapsia koskevista oikeudenkäynneistä koskee kyseisiä asioita. Esityksen perustelujen mukaan kyseisiä asioita ei kuitenkaan ole tässä

yhteydessä esitetty nimettävien asiaryhmien joukkoon, koska nykylainsäädännön mukaan lapsi ei ole niissä itse asianosainen. Tämä perustuu siihen, että on pidetty lapsen edun mukaisena, ettei hän joudu mukaan vanhempiensa väliin lapsen huoltoa koskevaan riitaan.

Valiokunta toteaa, että toisin kuin isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevista asioista, yleissopimuksen ulottaminen lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskeviin asioihin edellyttäisi sitä, että samalla muutettaisiin myös kyseisiä asioita koskevaa lainsäädäntöä. Lapsen asettaminen näissä asioissa asianosaisen asemaan tai asianosaisten oikeuksiin rinnastettavien oikeuksien antaminen lapselle olisi kuitenkin periaatteellisesti ja käytännön kannalta merkittävä muutos, minkä vuoksi sen toteuttaminen edellyttäisi erillistä valmistelua, jossa tulisi huolellisesti arvioida muutoksen tarve ja vaikutukset erityisesti lapsen edun kannalta. Tällaisen muutoksen toteuttaminen tässä yhteydessä ei siten ole mahdollista eikä perusteltua.

Valiokunta kuitenkin toteaa selvytyden vuoksi, että lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden jättäminen tässä yhteydessä yleissopimukseen nimettävien asiaryh-

mien ulkopuolelle ei tarkoita sitä, että lapsella ei olisi niissä menettelyllisiä oikeuksia kansallisen lain mukaan. Yleissopimuksen 3 artiklan kanalta merkityksellinen on esimerkiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 11 §, johon on nimenomaisesti kirjattu lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittäminen. Toisaalta yleissopimus ei estä jäsenvaltiota nimeämästä myöhemmin uusia asiaryhmiä yleissopimuksen piiriin. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että yleissopimuksen määräyksiin kiinnitetään huomiota myös jatkossa arvioitaessa lasten menettelyllisiä oikeuksia muissa perheoikeudellisissa asiaryhmissä. Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 29/2010 vp) kiinnittänyt huomiota lasten menettelyllisten oikeuksien kehittämisen

selvittämiseen paitsi lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa myös yleisemmin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun yleissopimuksen,

että eduskunta hyväksyy annettavaksi hallituksen esityksessä tarkoitetun selityksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 22 päivänä kesäkuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Janina Andersson /vihr
vpj. Anna-Maja Henriksson /r
jäs. Esko Ahonen /kesk
Kalle Jokinen /kok
Timo Kalli /kesk
Oiva Kaltiokumpu /kesk
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok

Jari Larikka /kok
Sanna Lauslahti /kok
Outi Mäkelä /kok
Raimo Piirainen /sd
Tero Rönni /sd
Kari Uotila /vas
Mirja Vehkaperä /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.